

AKTUÁLIS

PÉNTEK JÁNOS 80 ÉVES

Péntek János tanár urat nemcsak a magyar nyelvtudományi kutatásokban, hanem az erdélyi magyar közéletben kifejtett munkássága is méltán avatja napjaink meghatározó egyéniségévé. Pályáját magyar nyelvészként kezdte, ám egyetemi oktatói munkája nem csupán a leendő magyartanárok képzésére koncentrált, hanem – amint a körülmények megengedték – fokozatosan kiszélesedve az egész magyar nyelvközség javát szolgálta.

Péntek János 1941. július 7-én született Körösfőn. Mint általában az lenni szokott (nyelvészprofesszor elődeinél is így volt), első tudományos közleményei a szülőfaluhoz, majd a tágabb szülőföldhöz, Kalotaszeghez kötődnek (*A körösfői népi himzés szakszókincse*. NyIrK IX. (1965)/1: 179–192; *A körösfői í-zés állapota*. NyIrK X. (1966)/1: 61–75).

Középiskolai tanulmányait Nagyváradon végezte, majd 1959-től Kolozsváron a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Filológia Karán folytatta. Egyetemi pályafutását 1964-től a magyar nyelvészeti tanszéken gyakornokként kezdte, és mindvégig itt folytatta tanári és kutatói munkáját, míg 2006-ban professzorként nyugdíjazták. És hogy mi minden fért bele ebbe a 42 évbe, majd az azt követő tizenötbe? Először is a számtalan magyartanár képzése, kiknek sorába jómagam is beletartozom. Péntek tanár úrnak nemcsak Erdélyben, hanem ma már talán az egész magyar nyelvterületen, sőt azon túl is vannak tanítványai.

Publikációs listáját olvasva (*Péntek János*. Erdélyi Magyar nyelvészek 5. Szerk.: Kádár Edit. 25–82) kirajzolódik a teljes pályakép. A közlemények nagy száma, de legfőképpen sokszínűsége pedig ámulatba ejti az olvasót. 1965-től jelennek meg évi rendszerességgel tudományos közleményei először hazai, majd külföldi folyóiratokban, tanulmánykötetekben. Már egyetemi gyakornokként bekapcsolódott a Márton Gyula irányításával folyó dialektológiai kutatásokba, ezt sikeresen ötvözte néprajzi tárgyú kutatásaival, illetve a román nyelvi hatás vizsgálatával (pl. *Adalékok a román eredetű népi növénynevek ismeretéhez*. NyIrK XVIII (1974)/1: 98–102). A magyar-román kontaktológiai kutatásban végzett több éves gyűjtőmunka eredményét szótárba szerkesztve tették közzé (Péntek János – Márton Gyula – Vöő István: *A magyar nyelvjárások román kölcsönszavai*. Kriterion Könyvkiadó. Bukarest, 1977). Interdiszciplináris kutatásként úttörő jellegű volt a népi növényismeret kutatása, mely több tanulmányt, illetve két könyvet eredményezett, melyeket Szabó T. E. Attila biológussal társszerzőségben jelentetett meg (*Ezerjófű. Etnobotanikai útmutató*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1976, valamint *Ember és növényvilág. Kalotaszeg növényzete és népi növényismerete*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1985).

Egyetemi gyakornokként először Teiszler Pál általános nyelvészeti előadásait szeminarizálta, később e tárgy előadója lett, könyvet is írt a témában (*Teremtő nyelv*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1988), melyet mi, akkori egyetemi hallgatók nagy haszonnal forgattunk.

A 80-as években nehéz feladat találta meg: általános iskolai tankönyveket írt társszerzőkkel, gyakorló magyartanárokkal: (Péntek János – Kuszálík Piroska: *Magyar nyelv. Tankönyv az V. osztály számára*. Editura Didactică și Pedagogică Bukarest; 1981, Péntek János – Kalapáti Jolán: *Magyar nyelv. Tankönyv az VII. osztály számára*. Editura Didactică și Pedagogică Bukarest, 1983; Péntek János – Tamás Éva: *Magyar nyelv és irodalomolvasás. Tankönyv az VIII. osztály számára*. Editura Didactică și Pedagogică Bukarest, 1985.).

1990-től kezdve Péntek tanár úr vállalt feladatai igencsak megsokasodtak. A nyelvész tanár és kutató, tankönyvíró pedagógus szerepe mellé nagyon fontos megbízásokat kapott. Az egyetemen a Magyar Filológiai Tanszék vezetője lett. Mindjárt az elején új tagokkal bővítette a megfogyatkozott oktatói testületet. Mivel a néprajz iránti érdeklődése korábban is élénk volt, így természetesnek tűnik, hogy olyan szakembereket is behívott a tanszékre, akikkel a későbbiekben el lehetett indítani a magyar–néprajz szakot, és végül önálló tanszék is szerveződhetett.

Péntek János jelen volt az Erdélyi Múzeum-Egyesület megalakulásánál is, 1990-ben részt vett az alapító közgyűlésen, és azóta is tagja. Tiszteleti taggá 2004-ben, 2006-ban pedig az egyesület alelnökévé választották. Ugyanakkor a nevéhez fűződik a Kolozsvári Akadémiai Bizottság megalakulása, melynek első elnöke volt, valamint az Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetségének megújulásához is tevékenyen hozzájárult.

Intézményalapító tevékenységének fontos állomása a Szabó T. Attila Intézet megalapítása, melynek fontos feladata a nyelvi tanácsadás és nyelvi tervezés, valamint az erdélyi szociolingvisztikai kutatások támogatása. Benő Attila ügyvezető elnökkel és kisebb-nagyobb létszámú munkacsoporttal számos kutatási projektet valósítottak meg. Az intézet tevékenysége szorosan kapcsolódik a Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózathoz, melynek Péntek János szintén társelnöke.

A 90-es változások után Péntek tanár úr tevékenyen vett részt a magyar anyanyelvű oktatás formálásában, a tankönyvírás és főleg –fordítás buktatóit számos cikkben, interjúban tette szóvá. Soha nem szűnt meg bátorítani, biztatni az erdélyi magyar szülőket arra, hogy gyermekeiket magyar tannyelvű iskolába, osztályokba írassák, hogy anyanyelvüket bátran használják. Az anyanyelvi jogokért is számos fórumon kiállt. Hogy az anyanyelvű oktatásért nem csak papíron aggódik, kitűnik abból az általa szerényen nem sokat emlegetett, de annál fontosabb tetteiből is, hogy tehetséges, de szegény sorsú erdélyi gyerekek számára egyesületet hozott létre, és ehhez több lelkes személyt sikerült megnyernie. 2004-ben jött létre Kolozsváron a *Nyilas Misi Tehetségtámogató Egyesület*, mely ma már önálló alapítvány, és általa több száz gyerek juthatott anyagi támogatáshoz tanulmányai folytatásához.

A romániai rendszerváltás nem utolsó sorban kutatóként is új utakat és lehetőségeket nyitott számára. Olyan feladatokat kellett megvalósítani, amelyeket a kommunizmus idején nem volt lehetséges. Így kerülhetett kiadásra *A moldvai csángó nyelvjárás atlaszának* két kötete Budapesten 1991-ben (MNyTK 193.), melyet Murádin Lászlóval készítettek elő, majd fontos szótári munkához is hozzákezdett. Ennek eredménye lett a háromkötetes *A moldvai magyar tájnyelv szótára*, melynek első két kötete a moldvai magyar – közmagyar rész, a harmadik pedig a közmagyar – moldvai magyar. Ez az utolsó kötet igazi újítás a tájszótárak bevett szerkesztési módjához képest, gazdag képanyaga pedig egyenesen lexikonszerűvé teszi.

A társadalmi, gazdasági változások nyomot hagytak az erdélyi magyarság életében is. A 90-es évektől a szórványosodás felgyorsult, és egyre nagyobb méreteket ölt. Ez a jelenség természetesen a nyelvhasználatra is hatással van. A szociolingvisztika eszközeit

felhasználva Péntek János több kutatást is indított, számos tanulmányt publikált, melyeket gyűjteményes kötetekben is megjelentetett (*A nyelv ritkuló légköre. Szociolingvisztikai dolgozatok*. Komp-Press, Korunk Baráti Társaság, Kolozsvár, 2001; *Történekek a nyelvben a keleti végeken I–II*. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 2015, 2016). A romániai magyar nyelv állapotáról legfrissebb megjelent kötete a Benő Attilával együtt közzétett *A magyar nyelv Romániában (Erdélyben)*. (Szerk. Kontra Miklós. Erdélyi Múzeum-Egyesület – Gondolat Kiadó, Kolozsvár – Budapest, 2020).

A tevékenységek, megjelent munkák felsorolása korántsem teljes. Számos interjút adott, előadásokat tartott, újságcikket, előszót, ajánlást írt, több kötet szerkesztője, folyóiratok szerkesztőbizottságának tagja, így a Nyelv- és Irodalomtudományi Közleményeknek is, melynek hasábjain e rövid köszöntő megjelenik.

Péntek János munkássága itt egyáltalán nem ért véget, hiszen cselekvő részese máig is mindennek, ami valamilyen módon kapcsolódik a magyar nyelvhez, illetve e nyelvközösséghez.

Kívánom, hogy legyen jó kedve és jó egészsége munkája folytatásához!

TAMÁSNE SZABÓ CSILLA

Erdélyi Múzeum-Egyesület
Kolozsvár/Cluj-Napoca
str. Napoca nr 2
tcsilla68@yahoo.fr